

Lof voor *Kieswijzer levensbeschouwing*

‘Dat een levensbeschouwelijke visie achter de voordeur behoort te blijven, kan ertoe leiden dat je jezelf er ook maar niets over afvraagt – terwijl zo’n visie toch veel van je reacties en handelingen kleurt en stuurt. Bovendien associëren veel mensen het onderwerp met ernst en zwaarte. Dat “Ken uzelve” op dit gebied behalve verhelderend ook leuk kan zijn, bewijst dit boek, waarin genuanceerde kennis van zaken wordt gepaard aan luchtige nuchterheid. Doe de tests, en ontdek wat je ten diepste gelooft. Ook als je dacht niets te geloven. **Wat een fantastisch boek!**’

– Désanne van Brederode, schrijver en filosoof.

‘Als we nergens meer in geloven, kunnen we in alles geloven. Maar om daarmee om te gaan, moeten we wel in iets geloven. Dat is de vreemde paradox van deze tijd. **Wat een geweldig boek** is dit om ons daarin te ondersteunen.’

– Hans Boutellier, directeur Verwey-Jonker Instituut, hoogleraar Veiligheid & Veerkracht Vrije Universiteit en auteur van *Het seculiere experiment: Hoe we van God los gingen samenleven*.

‘André Droogers brengt levensbeschouwing als praxis onder onze aandacht. Misschien is het werkwoord “levensbeschouwen” hier beter op zijn plaats. Zijn boek biedt een zeer welkom tegenwicht tegen de misleidende claim van levensbeschouwelijke neutraliteit in een seculiere samenleving. Het draagt ertoe bij dat levensbeschouwing op inspirerende en kritische wijze een rol kan spelen in de publieke ruimte. **Een boek met persoonlijke en politieke relevantie.**’

– Hans Alma, hoogleraar Psychologie en Zingeving Universiteit voor Humanistiek.

'Last van levensbeschouwelijke keuzestress? Dan is André Droogers een veilige coach. Hij zal de keuzes niet voor u maken. Maar hij helpt u wel om op speelse wijze uw eigen weg in zingeingsland te ontdekken. **Wat een origineel boek!**

– Peter Nissen, hoogleraar Spiritualiteitsstudies Radboud Universiteit en remonstrants predikant.

Must read voor gelovigen en ongelovigen om levensbeschouwelijke keuzestress te overwinnen. Een speels, leerzaam en buitengewoon actueel boek, voorbij het hokjesdenken.'

– Manuela Kalsky, bekleedt de Edward Schillebeeckx leerstoel Vrije Universiteit, directeur Dominicaans Studiecentrum voor Theologie en Samenleving.

Kieswijzer levensbeschouwing

Beslissende keuzes

Websitevraag: Welke beslissende levensbeschouwelijke keuzes heb je gemaakt?

Uit de antwoorden:

Ik had niets te kiezen, ik 'moest' van mijn pa naar de kerk.

In Noord-Holland zouden ze zeggen: 'Niet van leer maar van leven'.

Ik zoek en vind in mijn leven wat bij mij past, ik probeer en kijk wat goed voelt, en daar kies ik voor.

Naarmate ik langer zoek, denk en ervaar, vallen er verhullingen weg en zie ik meer.

Zonder God is de wereld zonder betekenis. Daarom liever het risico van een 'verzinsel'.

Geen grote woorden, maar zichtbaar maken waar je voor staat.

De moraal van het verhaal: ga je eigen weg. Schud de nare dingen die je overkomen, van je af. Blijf niet in de put zitten. Klim eruit. Wees vrij!

De meest beslissende keuze in mijn leven heb ik genomen toen ik 21 jaar oud was, door mij open te stellen voor God.

Voor mij betekent ontdekken niet 'zoeken naar', maar het te zien met andere ogen en zelf te ervaren.

Keuzes op levensbeschouwelijk terrein dalen bij mij pas goed in als ik ze praktisch vorm geef.

Kieswijzer levensbeschouwing

André Droogers

AUP

Ontwerp omslag: Mokerontwerp
Ontwerp binnenwerk: Crius Group, Hulshout
Illustraties: André Droogers

ISBN 978 94 6298 425 7
e-ISBN 978 90 4853 486 9 (pdf)
e-ISBN 978 90 4853 487 6 (ePub)
NUR 706

© A.F. Droogers / Amsterdam University Press B.V., Amsterdam 2017

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Hold your beliefs lightly
(Grayson Perry)

Inhoudsopgave

Vooraf	13
Gebruiksaanwijzing	15
Dank	17

Kieswijzer

Toelichting	21
-------------	----

Deel I BINNEN: Je houding tegenover jezelf

Hoofdstuk 1 Zelf	34
Kieslijst 1 ZELF	35
Opvoeding / Eigen weg	37
Structuuridentiteit / Procesidentiteit	39
Levensdoelen / Doelloos	41
Extravert / Introvert	43
Rust / Reuring	45
Tevreden / Ontevreden	47
Hoofdstuk 2 Kiezen	48
Kieslijst 2 KIEZEN	49
Kiezen / Niet-kiezen	51
Verbeelden / Ontbeelden	53
Begrensd / Onbegrensd	55
Feitelijk / Fictief	57
Letterlijk / Figuurlijk	59
Brein rechts / Brein links	61
Hoofdstuk 3 Levensstijlen	62
Kieslijst 3 LEVENSSTIJLEN	63
Zijn / Worden	65
Zijn / Hebben	67

Weg / Doel	69
Apollo / Dionysus	71
Spel / Macht	73
A-mens / C-mens	75

Deel II BOVEN: Je houding naar wat je overstijgt

Hoofdstuk 4 Overstijging	78
Kieslijst 4 OVERSTIJGING	79
Transcendent / Immanent	81
Religieus transcendent / Seculier transcendent	83
Geest / Materie	85
Ratio / Meer	87
Poëzie / Proza	89
Antenne / Geen antenne	91
Kunstenaars / Kunstminnaars	93
Hoofdstuk 5 Gave en opgave	94
Kieslijst 5 GAVE EN OPGAVE	95
Gave / Opgave	97
Natuur: gave / opgave	99
Tijd: gave / opgave	101
Ruimte: gave / opgave	103
Samenleving: gave / opgave	105
Kwaad: gave / opgave	107
Zelf: gave / opgave	109
Chaos: gave / opgave	111
Hoofdstuk 6 Godsbeelden	112
Kieslijst 6 GODSBEELDEN	113
In de ban van het goddelijke / Het goddelijke in de ban	115
Exclusief / Inclusief	117
Monisme / Dualisme, pluralisme	119
Persoonlijk / Onpersoonlijk	121
Sluitend / Onbewezen	123
Ernstige eenzijdigheid / Speelse tweezijdigheid	125

<i>Tremendum / Fascinans</i>	127
Onbekend / Bekend	129
Leegte / Volheid	131
Hoofdstuk 7 Mensbeelden	132
Kieslijst 7 MENSBEELDEN	133
Mensdier / Mens	135
Genie / Prutser	137
Autonoom / Heteronoom	139
Natuurlijk religieus / Natuurlijk seculier	141
Virtuoos / Volgeling	143
Alsof / No-nonsense	145
Wagen / Risico mijden	147
Onbewust / Bewust	149
24/7 / Vrijblijvend	151
Hoofdstuk 8 Praktijken	152
Kieslijst 8 PRAKTIJKEN	154
Verticaal / Horizontaal	157
Kern / Secundair	159
Ritueel / Antiritueel	161
Mythe / Rite	163
Gebed / Sceptis	165
Orthodox / Heterodox	167
Officieel / Volks	169
Krachtig / Kwetsbaar	171
Gender M / Gender V	173
Regelmatig / Incidenteel	175
Modern / Postmodern	177
MRB / ZZP	179
Hoofdstuk 9 Toekomst	180
Kieslijst 9 TOEKOMST	181
Hiernamaals / Hiernumaals	183
Begintijd / Eindtijd	185
Exit religie / Religionisering	187

Deel III BUITEN: Je houding tegenover anderen en de wereld

Hoofdstuk 10	Anderen	190
Kieslijst 10	ANDEREN	191
Zelf / Ander		193
Vertrouwen / Wantrouwen		195
OSM / ASM		197
Institutie / Tekortkomingen		199
Hoofdstuk 11	Wereldbeelden	200
Kieslijst 11	WERELDBEELDEN	201
Werelden / Wereld		203
Mondiaal / Lokaal		205
Fundamentalistisch / Moderniserend		207
Sloop / Hoop		209
Consumeren / Consuminderen		211

Conclusie

Bijlagen

A	Signalementen wereldgodsdiensten en humanisme	218
	Inleidend	219
	Hindoeïsme	220
	Boeddhisme	221
	Jodendom	222
	Christendom	223
	Islam	224
	Humanisme	225
B	Levensbeschouwelijke typen	226
	Drie steentjes	226
	Dappere typenbouwers	227
	Typeren zonder steentjes	231
C	Vermelde boeken	234
	Index	237

Vooraf

Welkom in het wonderland van de zingeving!

Daar is zoveel te doen, zowel religieus als seculier, dat een mens gemakkelijk verdwaalt. Deze *Kieswijzer* helpt je om je in dit levensbeschouwelijke landschap te oriënteren.

Als het om levensbeschouwingen gaat, is in onze tijd de keuzevrijheid toegenomen. Atheïsten gebruiken die vrijheid al langer. Twee derde van de Nederlandse bevolking heeft in de laatste halve eeuw afscheid genomen van de kerken als leveranciers van zingeving. Die mensen gaan hun eigen weg en wandelen zelfstandig door het zingevingslandschap. Onderweg vullen ze hun rugzakje met wat hen aansprekt.

Het woord 'kieswijzer' lijkt te suggereren dat mensen weloverwogen een keuze maken, ongeveer zoals de politieke kieswijzers in verkiezingstijd de stemkeuze vergemakkelijken. Voor een aantal mensen is dat ook zo. Maar soms is de levensbeschouwelijke praktijk weerbarstiger. Nogal wat mensen hebben bijvoorbeeld niet de indruk ooit iets gekozen te hebben. Ze hebben het gevoel dat hun leefomgeving en de gang van hun leven hen in een bepaalde richting stuurden. 'De weg kwam mij tegemoet', zei een vriendin.

Daarnaast zijn er natuurlijk ook mensen die al lang geleden gekozen hebben en onder alle omstandigheden bij hun keuze zijn gebleven – of die nu religieus was of juist niet.

Blijf je juist weloverwogen bij je keuze van weleer, maak je steeds opnieuw keuzes of ben je je niet bewust dat je gekozen hebt – deze *Kieswijzer* laat je in elk van die drie gevallen in de spiegel kijken. Het boek biedt een checklist van alternatieven die zich voordoen als het om levensbeschouwing gaat. Vaste overtuigingen kunnen getoetst worden, nieuwe keuzes worden erdoor vergemakkelijkt en onbewuste keuzes kunnen wat bewuster gemaakt worden.

Levensbeschouwelijke keuzes maken is in alle drie de gevallen een ingewikkelde bezigheid. In dit boek worden per twee pagina's steeds twee alternatieven beschreven. Vaak is daar gemakkelijk uit te kiezen, maar soms ook niet. Het kan gebeuren dat de waarheid op de vouw in het midden ligt. Kiezen tussen de geboden alternatieven is niet verplicht!

Gebruiksaanwijzing

Je kunt het boek van begin tot eind lezen. Maar bijna elke bladzijde is ook afzonderlijk te raadplegen, zoals in een naslagwerk.

Het boek begint met een kieswijzer. Vul je die in, dan weet je aan de hand van twintig mogelijke levensbeschouwelijke houdingen waar je zo ongeveer staat.

Aan het begin van elk hoofdstuk staat een kieslijst die je kunt invullen. De statements in die kieslijst bieden een inhoudsopgave van het hoofdstuk. Ze verwijzen je aan de hand van je voorkeur door naar een bladzijde waar een toelichting wordt gegeven op het gekozen standpunt. Twijfel je, dan kun je op de tegenoverliggende bladzijde het alternatief bekijken.

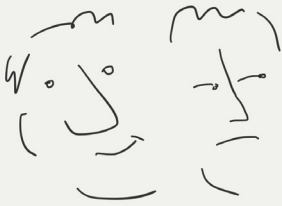
Als je het hele boek leest, word je systematisch per deelonderwerp aan het denken gezet over de vraag welk type levensbeschouwing bij jou hoort. Na lezing van het hele boek, kun je voor jezelf de kieswijzer nog een keer invullen. Wat afstandelijker gelezen, biedt het boek een inleiding op het verschijnsel levensbeschouwing.

Iets over de termen levensbeschouwing, godsdienst en religie. Het woord 'levensbeschouwing' staat voor een verantwoorde kijk op de zin van het leven en van de werkelijkheid waar de mens mee te maken heeft. Levensovertuigingen kunnen zowel religieus als seculier zijn. In dit boek worden de woorden 'godsdienst' en 'religie' als synoniemen gebruikt. Nederland is uniek wat deze termen betreft.

Het boek is ingedeeld in drie delen. Deel I gaat over de manier waarop je bij je keuzes je houding tegenover jezelf bepaalt. In deel II gaat het om alles wat een mens overstijgt, dus alles waar je niet echt controle over krijgt, zoals de dood of het kwaad. Juist die overstijgende zaken zorgen voor levensbeschouwelijke vragen. In deel III gaat het om vragen rond je houding tegenover anderen en de wereld. Kortgezegd: Binnen – Boven – Buiten.

In de conclusie wordt terug en vooruit gekeken.

Er zijn drie bijlagen. In de eerste worden de vijf wereldgodsdiensten en het humanisme kort beschreven. Een tweede bijlage verduidelijkt de problemen rond het bepalen van typen levenshoudingen. Een derde bijlage bevat de gegevens over boeken die in de loop van deze *Kieswijzer* genoemd zijn.

Hij BERIJDT ALTIJD
ZIJN STOKPAARD

Dank

Bij het schrijven van dit boek heb ik veel gehad aan de adviezen van anderen. Cornelis Bouman, Ineke Droogers-Zoutewelle en Henk van der Ent lazen het hele manuscript en voorzagen het van talloze bruikbare suggesties. Op deelaspecten adviseerden Peter Derckx, Mark Droogers, Ronald en Maria Kerkhoven, Martijn de Koning en Rachel Reedijk. Verder wil ik de ruim twintig lezers van mijn website bedanken die antwoord gaven op mijn vraag naar een beslissende levensbeschouwelijke keuze.

Ik ben iedereen veel dank verschuldigd! Vanzelfsprekend ben ik de enige die verantwoordelijk is voor deze *Kieswijzer*.

AD

Bij dit boek hoort een interactieve website, www.kieswijzerlevensbeschouwing.nl

Kieswijzer

Toelichting

Dit boek biedt de mogelijkheid na te denken over je eigen levensovertuiging. De kieswijzer geeft de eerste aanzet. Hij is de *warming-up* voor dit boek.

De kieswijzer bestaat uit tien kieslijsten. Elke kieslijst bevat tegengestelde opinies over een bepaald onderwerp. Korte persoonlijke beweringen of statements worden tegenover elkaar gezet.

Een groot deel van deze statements komt terug in de kieslijsten aan het begin van de hoofdstukken, maar je vindt hier ook andere. Een hoofdstuk bestaat uit de bespreking van de opinies in de kieslijst. Op tegenovergelegen pagina's worden steeds twee alternatieven kort beschreven.

Voor alle kieslijsten geldt dat je in de middelste kolom het rondje aankruist of inkleurt dat aangeeft waar jij staat. Ben je het met een statement helemaal eens, kies dan het rondje dat er het dichtst bij staat. Ben je minder overtuigd, kies dan een van de andere rondjes. Kun je of wil je geen standpunt innemen, kies dan het middelste rondje.

In deze kieswijzer vind je op de onderste regel van elke kieslijst een typering van de standpunten die corresponderen met instemming over de hele linie, dus met de uiterste rondjes links en rechts. Het gaat om algemene levensbeschouwelijke houdingen, niet om stemadviezen voor een bepaalde concrete levensbeschouwing. Deze levenshoudingen vormen de polen van een spectrum. Staan de gevulde rondjes meer naar het midden, dan heb je vermoedelijk een meer voorwaardelijk standpunt.

Het totaal van je antwoorden op de kieslijsten geeft een indruk van je levensbeschouwelijke houding als geheel. Er zijn allerlei combinaties van deelvragen mogelijk. Op die manier laat de vragenlijst ruimte voor nuance.

Na lezing van het boek kun je, als *cooling-down*, dezelfde lijst nog eens invullen met een andere kleur. Je kunt dan zien of je je mening hebt bijgesteld – of juist niet.

Ten overvloede: de lijst omvat niet alle levensbeschouwelijke houdingen die mogelijk zijn. Daarvoor is er te veel variatie in zingevingland.